

קם ליה בדרכה מיניה

שאלה: מעשה שהיה לפני כמה שנים, אדם שאינו שומר תורה ומצוות נסע ברכבו בשבת ועשה תאונה ברכב חונה של אדם חרדי, ועלה הספק, האם מותר לניזק לתבוע את הנהג על הנזק שגרם לו, או שמכיון שהוא מחויב מיתה מחמת חילול השבת שעשה, יש בו דין "קם ליה בדרכה מיניה" ופטור מן התשלומים.

11/08/2018

השאלה נשלחה לכמה מגדולי הרבנים בדורנו, חלק מהתשובות מפורסמים להלן.

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד בית ההוראה לדיני ממונות "הישר והטוב"
חבר בית הדין הגדול
ירושלים

מה ששאלתם באחד שעשה תאונת דרכים בשבת קודש, אם חייב לשלם או נפטור מכח "קם ליה בדרכה מיניה", הנה בקלדר"מ מבואר בגמ' שלצאת ידי שמים - חייב, דאמרינן בגמ' (ב"ק ע, ב) שאסרה תורה אתנן ואפילו בא על אמו, ע"ש. ודעת הקצוה"ח, שהמשלם נודע שהוא חייב רק בידי שמים, אינו יכול לבקש בחזרה את כספו, וראיה מקטינא דאביי (בכתובות צא, ב).

אכן מתוס' בסנהדרין (עב, א ד"ה לא קבליהו) לא נראה כן, ששם מסופר בגמ', שרבי איגנבו לי דיכרי במחתרת, ולבסוף הגנבים השיבו הגזילה לרבי, ולא הסכים לקבלם, מכיון שלדעת רב שם בגמ', אין חיוב על הגנבים להשיב הגזילה, שקנאום בדמים, דהיינו שבמה שנתחייבו מיתה בבא במחתרת, שאמרה תורה ש"אין לו דמים", בזה הם קנו הגזילה ואינם מחויבים בהשבה. והקשו בתוס' שם, שהרי הגנבים החזירו מעצמם, והרי באופן של קלדר"מ הדין הוא שהן חייבים בדיני שמים, וא"כ למה לא קיבלם רבי מהם? ותירצו התוס', שהגנבים לא רצו להחזיר רק אם חייבין בדין, ע"ש. ומבואר א"כ, שאם בעת ששילם לא ידע שהוא חייב רק בדיני שמים, יכול לבקש את כספו בחזרה. ואפשר לומר, שאמרו כן מפורש לרבי, שנותנים לו רק אם חייבים בדיני אדם, או שנחלק בין גנב לבין יורש מטלטלים מאביו, שחייב מכח מצות כיבוד אב. עכ"פ בנידון השאלה, קשה לומר שהמחלל שבת רוצה לקיים הדין של "לצאת ידי שמים".

אכן מטעם אחר ניתן לקבל את הכסף שמשלם, והוא מדין תפיסה, שכל היכא

שחייבים בדיני שמים מועיל תפיסה, וא"כ מה שהוא תובע אותו על הנזק, הרי זה כמעשה תפיסה שמועיל בכה"ג. ומה שלא תפס רבא את הדיכרי שהשיבו לו הבאים במחתרת מדין תפיסה, כבר הקשה כן בקצוה"ח (סי' כח, א), ותירץ, שהיה גנב שניתן להורגו גם בזמן הזה, שהרי בא במחתרת יכול כל אחד להורגו ואין צריך לזה בית דין, ובכה"ג לא מועיל תפיסה, משא"כ מחלל שבת שצריך בית דין להורגו ואין אנו דנים בזמן הזה דיני נפשות, נחשב שלא נעשה בו דין החמור, ומועיל תפיסה בכדי להוציא^{למנו} עכ"פ הממון, עי"ש.

ולפי זה אם תבעו בבי"ד ולא בא, והתירו לו לילך לערכאות והם חייבו אותו לשלם, זה לכאורה נחשב כתפס, ואין בזה גזילה.

אמנם יותר נראה פשוט, שלתבוע מחברת ביטוח צד שלישי, אין בזה כלל בית מיחוש, שהם חייבים גם באופן שיש קלבד"מ, שהם התחייבו מה שבדיניהם חייב לשלם, ולכן גם אם בדין תורה פטור, מ"מ הם חייבים, וככל חברת ביטוח. אבל לענין "ההשתתפות העצמית" שכל חברת ביטוח מחייבת את המבוטח לשלם, יש לדון אם אפשר לחייב את הנהג בזה, אבל אכ"מ להאריך יותר.

הרב מרדכי עבי גרינפלד

מח"ס "דרכי דעה" על שו"ע יו"ד

מו"ץ דחסידי טשרנוביל

בני ברק

בדבר יהודי שאינו שותו"מ ר"ל, שבעת נהיגה ברכבו בשבת קודש פגע ברכב החונה בשפת הרחוב, השייך ליהודי שותו"מ, האם מותר לו לתבוע נזקו מהמזיק?

תשובה: שורש השאלה היא, שהיות ונהיגת רכב בשבת מתבצעת ע"י חילול שבת דאורייתא, כי המנוע מופעל ע"י הבערה, ונמצא שבעת הנזק נתחייב המזיק במיתה ועלינו לפטור מתשלומין מדין קים ליה בדרכה מיניה, ואף שלא היתה כאן התראה ואילו היה לנו עתה בי"ד שדנים דיני נפשות לא היו עונשים אותו, הרי קיי"ל שגם חייבי מיתות שוגגים פטורים מתשלומין, וכנפסק בשו"ע (חומ"מ סי' תכד).

ומעתה יש לדון אם מותר לתבוע את תשלומי הנזק שהוא נפטר מהם עפ"י ההלכה.

וראשית יש להעיר, כי לפעמים אינו ברור שאכן נתחייב מיתה בשעת הנזק ממש, כי יתכן שבשעת הפגיעה ברכב החונה, הוא לא דרך על הדוושה ולא הופעלה הבערה חדשה והרכב ממשיך בנסיעתו רק מכח פעולת ההבערה הקודמת, וא"כ בשעת חיוב

פעמי יעקב ★ גליון חודש שבט-אדר תשע"ד